

The Impact of Global Crises on Strengthening Family Foundations: A Systematic Review of Challenges and Opportunities

Authors

Hadi Pordel ^{*1}

1. PhD in Clinical Psychology, Shahed University of Tehran.

Abstract

Global crises such as the COVID-19 pandemic and the Gaza war have brought about profound changes in the structure and dynamics of families. These crises have posed various challenges, but they have also provided opportunities to strengthen family bonds. The aim of this study is to conduct a systematic review of the existing scientific literature to identify the challenges and opportunities created for families during these two crises. This research is a systematic review of studies on the impacts of the post-COVID period and the Gaza war on families. The search for sources was conducted in reputable databases such as PubMed, Scopus, PsycINFO, and Google Scholar, using keywords related to COVID-19, the Gaza war, family, and family strengthening. The inclusion criteria included articles that addressed the challenges and opportunities faced by families during these crises. The selected articles were analyzed using content analysis and a narrative synthesis method. The results of the review indicate that global crises like COVID-19 brought about challenges, including increased psychological and economic pressures on families, but also led to the strengthening of intra-family relationships and increased social cohesion. Families affected by the news of the Gaza war faced more severe challenges, including security and psychological issues, but they were able to increase their resilience through social cohesion and cultural support. The systematic review showed that both the COVID-19 pandemic and the Gaza war created specific challenges and opportunities for strengthening the family unit. The findings of this study may assist policymakers and mental health professionals in developing appropriate support programs and interventions for families facing global crises.

Keywords: Global crises, family, challenges, opportunities

***Corresponding Author:** Hadi Pordel, PhD in Clinical Psychology, Shahed University of Tehran. h.pordel2@yahoo.com

Citation: Pordel, Hadi.(2025).The impact of global crises on strengthening family foundations: A systematic review of challenges and opportunities.Scientific Journal of Social Psychology,75(),-.

Extended Abstract

Introduction

This study explores the impact of global crises—particularly the COVID-19 pandemic and the Gaza war—on the stability and resilience of the family unit. As the most fundamental social institution, the family has been significantly affected by the social, economic, and psychological disruptions caused by these crises (Ahmadi & Akhavi-Samarein, 2022). The COVID-19 pandemic disrupted daily life, created economic hardship, and intensified psychological stress, placing strain on family relationships (von Suchodoletz et al., 2023). Meanwhile, the Gaza conflict has produced widespread humanitarian and psychological consequences, affecting neighboring societies, including Iran (Bouhijji et al., 2024). Despite these challenges, crises have also provided opportunities for strengthening emotional bonds and family solidarity (Silva, 2020). The aim of this study is to systematically review the academic literature to identify both the challenges and opportunities families face during such crises, and to offer a deeper understanding of the family's adaptive role in times of adversity.

Published : 2025-06-15

Accepted: 2025-02-11

Received: 2024-10-07

Material and Method

This study employed a systematic review method to identify and analyze the challenges and opportunities related to the post-COVID-19 era and the Gaza war and their impacts on family cohesion. Data were gathered by conducting searches in major academic databases, including PubMed, Scopus, PsycINFO, and Google Scholar. A combination of keywords such as “global crises,” “post-COVID era,” “Gaza war,” “family resilience,” “family challenges,” and “family opportunities” was used. After retrieving relevant studies, inclusion and exclusion criteria were applied. Selected studies had to be published from 2020 onwards, focus explicitly on the impacts of crises on families, and employ valid methodologies. Articles lacking reliable statistical data or a clear connection to the topic were excluded. In total, 59 studies were initially identified. After applying the eligibility criteria and conducting a full-text assessment, 15 studies were retained for final analysis. The data extracted from these studies were reviewed and synthesized to explore recurring themes and draw conclusions about the ways families experience and adapt to global crises.

Results

In this study, 15 articles were reviewed, analyzing the challenges and opportunities arising from the post-COVID-19 era and the Gaza conflict on family foundations. The results indicate a range of challenges and opportunities. The challenges include psychological pressures and increased emotional conflicts, with higher anxiety, stress, and depression in families, worsened by economic hardships and health concerns (Bay et al., 2022); economic difficulties and the inability to meet basic needs, leading to job losses and reduced income, thus increasing stress and negatively affecting family relationships (Nandonic et al., 2023); lifestyle changes and quarantine challenges, where extended time together for families led to both strengthened bonds in some cases and exacerbated conflicts in others (Prime et al., 2020); psychosocial impacts in conflict zones like Gaza, where violence and destruction caused severe psychological issues such as PTSD, anxiety, and depression (Kashta et al., 2019); and decreased social support, causing increased isolation and greater psychological stress due to pandemic restrictions and war conditions (Andried et al., 2022). The opportunities include strengthening family relationships through extended time together, enhancing emotional support, and improving relationship quality (Tarruzzo et al., 2024); increased psychological resilience, where families developed greater coping skills (Bonanno et al., 2024); improved access to technology, helping families maintain communication and prevent isolation during the pandemic (Wilk et al., 2024); the development of social support networks, allowing families to meet emotional and social needs while sharing resources (Bouhiji, 2024); and increased awareness of mental health, leading families to seek strategies to improve their well-being (Workner et al., 2023). Overall, these findings show that global crises such as COVID-19 and the Gaza conflict significantly impacted family life, presenting both challenges and opportunities for strengthening family relationships.

Discussion and Conclusion

This study investigates the impact of global crises, including the post-COVID-19 era and the Gaza conflict, on family stability. The findings align with existing research, indicating that these crises significantly affect family dynamics and the mental health of family members (Brik et al., 2024; Bouhiji et al., 2024). The crises have led to increased stress, anxiety, and depression, contributing to family conflicts, particularly due to economic hardship and social isolation (Abudaya et al., 2023; Gardeman et al., 2021). Additionally, changes in family roles, such as mothers taking on more responsibilities, have increased tensions (Bagheri et al., 2022). Despite these challenges, the study highlights that many families have demonstrated resilience. By utilizing coping strategies, effective communication, and support networks, some families have transformed these crises into opportunities for growth (Bonato et al., 2024). Furthermore, cultural and social values play a significant role in family responses, with more cohesive societies showing higher resilience (Zarayan et al., 2021). In

conclusion, while global crises present challenges, they also provide opportunities for families to strengthen relationships and develop resilience. Families with robust support systems and coping mechanisms are better equipped to navigate adversity. Policymakers and mental health professionals should focus on promoting resilience-building programs and social support to mitigate the negative effects of such crises. This study has limitations, including reliance on secondary data and methodological diversity. Future research should examine longitudinal changes in family dynamics, conduct qualitative studies for deeper insights, and explore cross-cultural differences in coping strategies. Additionally, assessing the effectiveness of psychological interventions would be valuable for improving family well-being during crises.

تأثیر بحران های جهانی بر تحکیم بنیان خانواده: یک مرور سیستماتیک از چالش ها و فرصت ها

نویسندگان

هادی پردل^{*۱}

۱. دکتری روانشناسی بالینی دانشگاه شاهد تهران.

چکیده

بحران های جهانی مانند پاندمی کووید-۱۹ و جنگ غزه تغییرات عمیقی در ساختار و پویایی خانواده ها ایجاد کرده اند. این بحران ها چالش های مختلفی را به همراه داشته اند، اما فرصت هایی نیز برای تقویت پیوندهای خانوادگی فراهم کرده اند. هدف این مطالعه، مرور سیستماتیک ادبیات علمی موجود برای شناسایی چالش ها و فرصت های ایجاد شده برای خانواده ها در این دو بحران است. این پژوهش یک مرور سیستماتیک از مطالعات موجود درباره تأثیرات دوران پساکرونا و جنگ غزه بر خانواده ها انجام داده است. جستجوی منابع در پایگاه های اطلاعاتی معتبر نظیر PubMed، Scopus، PsycINFO و Google Scholar با استفاده از کلیدواژه های مرتبط با کووید-۱۹، جنگ غزه، خانواده، و تحکیم خانواده انجام شد. معیارهای ورود شامل مقالاتی بود که به بررسی چالش ها و فرصت های خانوادگی در این بحران ها پرداخته بودند. مقالات انتخاب شده با استفاده از تحلیل محتوا و روش سنتز روایی بررسی و تحلیل شدند. نتایج مرور نشان می دهد که بحران های جهانی مانند کرونا مشکلاتی از جمله افزایش فشارهای روانی و اقتصادی بر خانواده ها به همراه داشت، اما همچنین به تقویت روابط درون خانوادگی و افزایش همبستگی اجتماعی منجر شد و خانواده های درگیر با اخبار جنگ غزه با چالش های شدیدتری از جمله مسائل امنیتی و روانی مواجه بودند، اما توانستند از طریق همبستگی اجتماعی و حمایت های فرهنگی تاب آوری خود را افزایش دهند. مرور سیستماتیک نشان داد که هر دو بحران کرونا و جنگ غزه چالش ها و فرصت های خاصی را برای تحکیم بنیان خانواده ایجاد کرده اند. یافته های این مطالعه می تواند به سیاست گذاران و متخصصان بهداشت روان کمک کند تا برنامه های حمایتی و مداخلات مناسب برای خانواده ها در مواجهه با بحران های جهانی ارائه دهند.

کلیدواژه ها: بحران های جهانی، خانواده، چالش ها و فرصت ها.

^{*نویسنده مسئول:} هادی پردل. دکتری روانشناسی بالینی دانشگاه شاهد تهران. pirozh.pordel2@yahoo.com

استناد به این مقاله: پردل، هادی. (۱۴۰۴). تأثیر بحران های جهانی بر تحکیم بنیان خانواده: یک مرور سیستماتیک از چالش ها و فرصت ها. نشریه روانشناسی اجتماعی، ۷۵ (۱۳)، ۱-۱۳.

مقدمه

خانواده نهاد دیرپای اجتماع است که محل و مأمن آسایش و آرامش جسم و روان آدمی می باشد. خانواده جزیی از جامعه می باشد و هر بحرانی که جامعه را فرا گیرد، خانواده را نیز تحت تأثیر قرار می دهد. خانواده سنگ زیربنای جامعه و تنها نظام اجتماعی است که در همه جوامع مورد پذیرش می باشد و در جوامع گوناگون دارای نقش و پایگاه و منزلت متفاوت است و با وجود اینکه هسته ای کوچک از اجتماع می باشد ولی نقش آن در حیات اجتماعی انسان ها فوق العاده است (احمدی و اخوی ثمرین، ۱۴۰۱). در طول دهه گذشته، جهان با بحران های پیچیده و متنوعی مواجه شده است که زندگی میلیون ها نفر را تحت تأثیر قرار داده است. دو مورد از این بحران ها که به طور قابل توجهی بر ساختارهای اجتماعی و خانوادگی تأثیر گذاشته اند، همه گیری کووید-۱۹ و جنگ غزه هستند. بحران کرونا، که از اواخر سال ۲۰۱۹ آغاز شد، به سرعت به یک بحران جهانی تبدیل شد و زندگی اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی را به شدت مختل کرد. این همه گیری نه تنها باعث مرگ و میر میلیون ها نفر شد، بلکه منجر به تغییرات

گسترده‌ای در سبک زندگی و روابط خانوادگی شد (فون سوخودولز^۱، ۲۰۲۳). در دوران پساکرونا، خانواده‌ها با چالش‌های جدیدی مواجه شدند که تأثیرات آن‌ها به‌طور قابل توجهی بر سلامت روان و ساختار خانواده‌ها تأثیر گذاشت. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که فشارهای ناشی از اختلال در برنامه‌های زندگی، مشکلات اقتصادی و فشارهای اجتماعی به‌ویژه در مناطق آسیب‌دیده، به افزایش استرس و اختلالات روانی در خانواده‌ها منجر شده است (لی و همکاران^۲، ۲۰۲۴). در این راستا، واکنش‌های جامعه به این تغییرات و راه‌های مقابله با آن‌ها به موضوعاتی حیاتی برای پژوهش تبدیل شده است. همزمان با این بحران جهانی، جنگ غزه نیز تأثیرات عمیق و وسیعی بر مردم خاورمیانه، از جمله ایران، گذاشته است. شنیدن اخبار و تصاویر مرتبط با خشونت‌های این جنگ به‌ویژه در جوامع همسایه مانند ایران، تأثیرات روان‌شناختی و اجتماعی عمیقی داشته است. این جنگ منجر به تلفات گسترده و آوارگی جمعیت شده است، به طوری که گزارش‌ها از بیش از ۲۱,۰۰۰ فلسطینی کشته‌شده، از جمله بیش از ۸,۰۰۰ کودک و تعداد تقریباً مشابهی زن حکایت دارند، علاوه بر تخریب گسترده زیرساخت‌های غیرنظامی. سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی نگرانی خود را نسبت به پیامدهای انسانی این عملیات نظامی ابراز کرده و شرایط غزه را بسیار وخیم توصیف کرده‌اند و خواستار واکنش فوری و مؤثر بین‌المللی شده‌اند (فوساوات و بوحیجی^۳، ۲۰۲۴). مردم غزه پس از گذشت بیش از ۱۰۰ روز از آغاز جنگ در اکتبر ۲۰۲۳، رنج جمعی عمیقی را تجربه کرده‌اند (ناشد و کوردال، ۲۰۲۴؛ به نقل از بوحیجی، ۲۰۲۴). این جنگ شامل تجربیات عاطفی، روانی و جسمی مشترکی است که از درگیری‌های طولانی‌مدت ناشی می‌شود و از نظر شدت و وسعت، تمامی دردهای تجربه‌شده از جمله درد جمعی در چهار جنگ گذشته بر نوار غزه را پشت سر گذاشته است (بوحیجی، ۲۰۲۴). واژه "درد جمعی"^۴ معمولاً به رنج‌های عاطفی و روانی مشترکی اشاره دارد که توسط یک جامعه یا گروهی از مردم تجربه می‌شود. این اصطلاح معمولاً با رویدادهای ترومازا مانند جنگ، ستم، بلایای طبیعی یا ناآرامی‌های اجتماعی و سیاسی مرتبط است. هنگام بحث در مورد درد جمعی در زمینه غزه و کرونا، این درد معمولاً محدود به گروه سنی خاصی نیست و تمام جمعیت ممکن است به دلیل درگیری‌های طولانی‌مدت و شرایط سخت زندگی در این منطقه، این رنج جمعی را تجربه کنند. با این حال، تأثیر این نوع درد جمعی ممکن است در گروه‌های سنی مختلف متفاوت باشد. به عنوان مثال، کودکان و نوجوانان ممکن است به دلیل مرحله رشد خود، نسبت به تأثیرات روانی درگیری‌های جاری آسیب‌پذیرتر باشند. همچنین، افراد مسن ممکن است به دلیل تأثیرات تجمعی بی‌ثباتی بر سلامت و رفاه خود به شدت رنج ببرند (بوحیجی و خنجی، ۲۰۲۳). بسیاری از مردم ایران که به دلیل وابستگی‌های فرهنگی و مذهبی به فلسطین، با این بحران‌ها همدردی می‌کنند، تحت تأثیر اخبار جنگ و تصاویر خشونت‌آمیز قرار گرفته‌اند (مصلی نژاد، ۱۴۰۳). این تأثیرات می‌تواند موجب افزایش اضطراب، احساس ناتوانی و فشار روانی در میان خانواده‌ها شود. در دوران پساکرونا، علاوه بر چالش‌های ناشی از بحران جهانی، اثرات جنگ غزه بر سلامت روان و روابط خانوادگی در خاورمیانه به‌ویژه در ایران پیچیدگی‌های جدیدی ایجاد کرده است. این تأثیرات نه تنها به‌طور مستقیم بر روحیه عمومی جامعه تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند منجر به افزایش همبستگی اجتماعی و تقویت نقش خانواده‌ها به‌عنوان پایگاه‌های حمایت عاطفی و روانی شود (سیلوا^۵، ۲۰۲۰). بحران کووید-۱۹ و جنگ غزه منجر به تحولات عمیق اجتماعی و روانی شده‌اند، اما پژوهش‌های موجود بیشتر به آثار فردی این بحران‌ها پرداخته‌اند. این کمبود پژوهش می‌تواند مانع از درک کامل تأثیرات این بحران‌ها بر روی روابط خانوادگی و سلامت روان اعضای خانواده شود. ضرورت انجام این مقاله از آنجا ناشی می‌شود که بحران‌های اجتماعی و اقتصادی می‌توانند به ایجاد چالش‌های جدی در روابط خانوادگی و سلامت روان اعضای خانواده منجر شوند (دابیوس

^۱ . Von Suchodoletz

^۲ . Lee et al

^۳ . Phusavat & Buheji

^۴ . Collective pain

^۵ . Silva

کومتوس^۱، (۲۰۲۱). از سوی دیگر، این بحران‌ها فرصت‌هایی برای تقویت همبستگی و حمایت‌های عاطفی درون خانواده نیز فراهم می‌کنند (فون سوخودولز^۲، ۲۰۲۲). بنابراین، بررسی چالش‌ها و فرصت‌های ایجاد شده در نتیجه این بحران‌ها می‌تواند به درک بهتری از تحولات ساختاری در خانواده‌ها و راهکارهای مؤثر برای بهبود وضعیت خانواده‌ها کمک کند. لذا هدف از این مقاله بررسی و تحلیل چالش‌ها و فرصت‌هایی است که دوران پساکرونا و جنگ غزه برای تحکیم و تعالی بنیان خانواده‌ها ایجاد کرده‌اند.

روش تحقیق

در این پژوهش، از روش مرور سیستماتیک برای شناسایی و تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از دوران پساکرونا و جنگ غزه بر بنیان خانواده‌ها استفاده شده است. به منظور جمع‌آوری داده‌ها، ابتدا پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر نظیر PubMed، Scopus، PsycINFO و Google Scholar بررسی شدند. جستجو با استفاده از کلمات کلیدی ترکیبی شامل «بحران‌های جهانی»، «دوران پساکرونا»، «جنگ غزه»، «تحکیم خانواده»، «چالش‌های خانوادگی»، و «فرصت‌های خانوادگی» انجام شد. در مرحله بعد، مقالات انتخاب شده بر اساس معیارهای ورود و خروج دقیق مورد ارزیابی قرار گرفتند. معیارهای ورود شامل مقالاتی بود که: به بررسی اثرات دوران پساکرونا یا جنگ غزه بر خانواده‌ها پرداخته باشند؛ در بازه زمانی ۲۰۲۰ به بعد منتشر شده باشند تا به روزترین یافته‌ها را منعکس کنند؛ دارای متدولوژی معتبر و شفاف در توصیف یافته‌ها باشند. معیارهای خروج شامل مقالاتی است که فاقد داده‌های آماری قابل استناد هستند یا تمرکز اصلی آن‌ها بر اثرات بحران‌ها نبوده است. همچنین مقالات با کیفیت پایین و مطالعاتی که پیش از سال ۲۰۲۰ منتشر شده‌اند نیز از بررسی کنار گذاشته شدند.

سنجش کیفیت مقالات

ابتدا کلید واژه‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی مورد نظر بر اساس محدوده زمانی تعیین شده جستجو شدند. مقالاتی که با کلید واژه‌های پژوهش هماهنگی داشت، انتخاب شدند. همچنین جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی نشان داد که پژوهش‌های اندکی در این زمینه انجام شده است. در ابتدا ۵۹ مقاله مورد بررسی قرار گرفت ۲۷ مقاله به علت اینکه معیارهای ورود به پژوهش را نداشتند و ۱۷ مقاله نیز به علت سایر معیارها از قبیل مقاله اصیل نبودن، عدم چاپ در نشریات معتبر و بخشی از روزنامه و جراید بودن از پژوهش خارج شدند. در نهایت ۱۵ مقاله وارد پژوهش شده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

در این پژوهش تعداد ۱۵ مقاله پژوهشی واجد شرایط به زبان انگلیسی و فارسی مورد بررسی قرار گرفتند که خلاصه‌ای از آن در جدول شماره ۱ آمده است. در این قسمت در ابتدا مهمترین چالش‌ها و در ادامه فرصت‌هایی شناسایی شده تأثیر دوران پساکرونا و جنگ غزه بر تحکیم بنیان خانواده ارائه می‌گردد.

۱. **فشارهای روانی و افزایش تعارضات عاطفی:** دوران پساکرونا و پیامدهای ناشی از جنگ، مانند جنگ غزه، فشارهای روانی قابل‌توجهی را برای خانواده‌ها به‌ویژه در قالب افزایش اضطراب، استرس، و افسردگی به همراه داشته‌اند. در دوران پساکرونا، عدم قطعیت‌های مداوم درباره سلامت و اقتصاد، به‌ویژه برای خانواده‌هایی که با از دست دادن شغل یا کاهش درآمد مواجه شده‌اند، به‌طور مستقیم به افزایش سطح استرس و نگرانی‌های روانی اعضای خانواده منجر شده است. طبق مطالعه بای و همکاران^۲

^۱. Dubois-Comtois

^۲. Bai et al

(۲۰۲۲)، بسیاری از خانواده‌ها به دلیل نگرانی‌های اقتصادی و ترس از ابتلا به بیماری، دچار تعارضات عاطفی و تنش‌های روزمره بیشتری شدند. این تعارضات نه تنها به کاهش رضایت از زندگی خانوادگی منجر شده بلکه تأثیر منفی بر سلامت روان اعضای خانواده داشته است.

۲. مشکلات اقتصادی و ناتوانی در تأمین نیازهای اساسی: یکی از اثرات اقتصادی مهم دوران پساکرونا، از دست دادن مشاغل و کاهش درآمد خانواده‌ها بود که بر تمام اعضای خانواده و کیفیت روابط خانوادگی تأثیر گذاشت. این مشکلات اقتصادی باعث شد تا فشارهای روانی و اضطراب والدین، به‌ویژه در خانواده‌های کم‌درآمد، افزایش یابد. براساس مطالعه‌ای توسط ناندونیک و همکاران^۱ (۲۰۲۳)، این مشکلات اقتصادی باعث شد تا والدین و فرزندان با کاهش کیفیت زندگی مواجه شوند و فشار برای تأمین نیازهای اساسی، زمینه‌ساز بروز اختلافات در محیط خانواده گردید. این وضعیت اقتصادی، به‌ویژه در خانواده‌هایی که از درآمد پایین‌تری برخوردار بودند، به کاهش حمایت‌های عاطفی والدین از فرزندان و افزایش درگیری‌ها منجر شد.

۳. تغییر سبک زندگی و چالش‌های ناشی از قرنطینه: در دوران پساکرونا، بسیاری از خانواده‌ها به‌طور ناگهانی و برای مدت طولانی‌تری در خانه ماندند. این تغییر ناگهانی و قرنطینه‌های طولانی‌مدت، باعث افزایش زمان حضور اعضای خانواده در کنار یکدیگر شد که در برخی موارد موجب تشدید اختلافات و ایجاد تنش‌های جدید گردید. به‌عنوان نمونه، مطالعه پرایم و همکاران^۱ (۲۰۲۰) نشان داد که انزوای اجباری و کاهش فعالیت‌های اجتماعی، منجر به افزایش فشار روانی و کاهش رضایت در روابط زناشویی و فرزندپروری شد. این تغییرات باعث شد والدین و فرزندان در کنار یکدیگر، اما با تنش‌های بیشتر زندگی کنند و عدم دسترسی به حمایت‌های اجتماعی، شرایط را دشوارتر کرد.

۴. آسیب‌های روانی-اجتماعی در مناطق جنگ‌زده: در مناطق جنگ‌زده‌ای مانند غزه، خانواده‌ها به‌دلیل تجربه مستقیم خشونت و مشاهده تخریب اموال و از دست دادن عزیزان، دچار آسیب‌های روانی-اجتماعی شدیدی شده‌اند. این وضعیت باعث بروز اختلالاتی مانند PTSD (اختلال استرس پس از سانحه)، اضطراب شدید و حتی افسردگی شده است. براساس پژوهشی توسط کشتا و همکاران^۲ (۲۰۱۹) این آسیب‌های روانی بر عملکرد والدین و روابط خانوادگی تأثیر مخربی داشت و منجر به رفتارهای غیرعادی مانند خشونت در خانواده‌ها شد. این نوع بحران‌ها به‌طور مستقیم به کاهش کیفیت روابط خانوادگی و ایجاد مشکلات عاطفی و رفتاری در میان اعضای خانواده منجر می‌شود.

۵. کاهش حمایت اجتماعی و افزایش انزوا: در دوران پساکرونا و همچنین در مناطق جنگ‌زده، یکی دیگر از چالش‌های مهم، کاهش دسترسی به حمایت‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی است. با محدودیت‌ها و قرنطینه‌های دوران کرونا، خانواده‌ها از حمایت‌های حضوری و فعالیت‌های اجتماعی محروم شدند و همین عامل باعث انزوای بیشتر خانواده‌ها و کاهش همبستگی اجتماعی شد. مطالعه‌ای که توسط آندرید و همکاران^۳ (۲۰۲۲) انجام شده، نشان داد که خانواده‌ها با قطع روابط اجتماعی و حمایت‌های بیرونی، با مشکلات بیشتری در مدیریت استرس‌ها و چالش‌های خانوادگی مواجه شدند که این امر به بروز اختلافات و کاهش همبستگی خانوادگی انجامید.

^۱. Prime et al

^۲. Qeshta et al

^۳. Andrade et al

در این قسمت مهمترین فرصت‌های شناسایی شده تأثیر دوران پساکرونا و جنگ غزه بر تحکیم بنیان خانواده ارائه می‌گردد.

۱. **تقویت روابط خانوادگی:** دوران پساکرونا به خانواده‌ها فرصتی برای تقویت و بازسازی روابط خانوادگی داده است. با محدودیت‌های اجتماعی و زمان‌های طولانی‌تری که اعضای خانواده در کنار یکدیگر سپری کردند، بسیاری از خانواده‌ها توانستند با هم بودن و ارتباطات عاطفی خود را بهبود بخشند. مطالعه‌ای توسط تارورزو همکاران^۱ (۲۰۲۴) نشان داد که خانواده‌هایی که زمان بیشتری را با هم گذراندند، توانستند به‌طور موثری حمایت عاطفی یکدیگر را افزایش دهند و از این طریق، بهبود قابل توجهی در کیفیت روابط خود تجربه کنند. این زمان مشترک فرصتی برای یادگیری مهارت‌های جدید و حل مسائل مشترک فراهم کرد که در نهایت به تقویت پیوندهای خانوادگی منجر شد.

۲. **افزایش انعطاف‌پذیری روانی:** دوران پساکرونا و تجربه بحران‌های مرتبط با جنگ به خانواده‌ها این فرصت را داد تا مهارت‌های انعطاف‌پذیری روانی را توسعه دهند. این بحران‌ها موجب شد که اعضای خانواده با چالش‌ها و مشکلات مختلف روبه‌رو شوند و توانایی خود را در مدیریت استرس و اضطراب تقویت کنند. تحقیقاتی نشان داده است که خانواده‌هایی که توانسته‌اند به‌خوبی بر این چالش‌ها غلبه کنند، درک بهتری از قدرت و مقاومت در برابر بحران‌ها پیدا کردند. مطالعه‌ای که توسط بونانو و همکاران^۲ (۲۰۲۴) انجام شد، نشان داد که مهارت‌های مقابله‌ای مثبت و ایجاد استراتژی‌های حل مسأله در دوران بحران، به افزایش انعطاف‌پذیری و توانمندی‌های خانوادگی کمک کرده است.

۳. **بهبود دسترسی به فناوری و ارتباطات دیجیتال:** دوران پساکرونا به‌ویژه در زمینه استفاده از فناوری‌های دیجیتال، فرصتی جدید برای خانواده‌ها به‌وجود آورد. با افزایش استفاده از پلتفرم‌های آنلاین برای برقراری ارتباط، بسیاری از خانواده‌ها توانستند روابط خود را در دوران دورکاری و قرنطینه حفظ کنند. مطالعه‌ای توسط ویلک و همکاران^۳ (۲۰۲۴) نشان داد که خانواده‌ها از فناوری‌های دیجیتال برای برقراری ارتباط با اعضای دور از خانه و همچنین برای شرکت در فعالیتهای آموزشی و سرگرمی استفاده کردند. این تجربه نه تنها به کاهش احساس انزوا کمک کرد بلکه موجب ایجاد فرصت‌های جدید برای یادگیری و تعاملات خانوادگی شد.

۴. **توسعه حمایت‌های اجتماعی و شبکه‌های جدید:** با توجه به محدودیت‌های اجتماعی، بسیاری از خانواده‌ها به سمت ایجاد شبکه‌های اجتماعی جدید و حمایت‌های متقابل پیش رفتند. این امر به‌ویژه در جوامع آسیب‌دیده از جنگ مانند غزه، اهمیت بیشتری پیدا کرده است. مطالعه‌ای که توسط بوچیجی^۴ (۲۰۲۴) انجام شده، نشان می‌دهد که خانواده‌ها به‌واسطه تجربه مشترک بحران‌ها، به یکدیگر نزدیک‌تر شده و شبکه‌های حمایتی جدیدی تشکیل دادند. این شبکه‌ها نه تنها به رفع نیازهای عاطفی و اجتماعی کمک کرد بلکه به اشتراک‌گذاری منابع و تجربه‌ها نیز منجر شد.

۵. **افزایش آگاهی از اهمیت سلامت روان:** دوران پساکرونا موجب افزایش توجه عمومی به موضوع سلامت روان و اهمیت آن در زندگی خانوادگی شد. بسیاری از خانواده‌ها متوجه شدند که سلامت روان اعضای خانواده به‌ویژه در دوران بحران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بنابراین به دنبال راهکارهایی برای بهبود وضعیت روانی خود و

^۱ . Tavares et al

^۲ . Bonanno et al

^۳ .Wilke et al

^۴ .Buheji

یکدیگر هستند. مطالعات اخیر نشان می دهد که افزایش آگاهی از مشکلات روانی و استفاده از منابع حمایتی، می تواند به کاهش استرس و بهبود کیفیت زندگی خانوادگی کمک کند. تحقیقی که توسط ورکner و همکاران^۱ (۲۰۲۳) انجام شده، نشان می دهد که خانواده ها با تمرکز بر روی سلامت روان و استفاده از مشاوره های روانی توانسته اند بهبودی قابل توجهی در کیفیت روابط و رضایت از زندگی خانوادگی خود تجربه کنند.

جدول ۱. مشخصات و مقالات مورد بررسی

نویسنده و منبع	هدف پژوهش	یافته اصلی
فنون ســـــو خودولز و همکاران (۲۰۲۳)	بررسی تأثیرات پاندمی COVID-19 بر خانواده ها	نتایج نشان می دهد که افزایش استرس والدین ناشی از شرایط پاندمی به کاهش کیفیت روابط خانوادگی و در نهایت به کاهش رفاه کودکان منجر شده است.
مارکوســـــاین و همکاران (۲۰۲۲)	تأثیرات همزمان جنگ و پاندمی COVID-19 بر سلامت روان افراد در ارمنستان	ترکیب جنگ و بحران جهانی بهداشت، فشارهای روانی شدیدی را به افراد تحمیل کرده است. افراد درگیر با مشکلاتی چون اضطراب، افسردگی، و اختلال استرس پس از سانحه (PTSD) مواجه شده اند.
زنگ (۲۰۲۲)	تأثیرات پاندمی COVID-19 بر خشونت خانوادگی	نتایج نشان می دهد که خشونت خانوادگی در طول پاندمی COVID-19 افزایش یافته است.
التنملی و همکاران (۲۰۲۱)	بررسی تأثیرات جنگ بر والدین و کودکان	نتایج این تحقیق نشان می دهد که والدین در شرایط جنگی با چالش های زیادی مواجه هستند، از جمله اضطراب، افسردگی و مشکلات در برقراری ارتباط با فرزندان. این مشکلات به نوبه خود می تواند به رفتارهای غیرقابل پیش بینی و مشکلات عاطفی در کودکان منجر شود. در عین حال، والدین می توانند با استفاده از شیوه های مثبت والدگری و حمایت اجتماعی، تأثیرات منفی را کاهش دهند و به بهبود سازگاری کودکان کمک کنند.
گادرمن و همکاران، ۲۰۲۱	تأثیرات همه گیری COVID-19 بر سلامت روان خانواده ها	نتایج نشان می دهد که شیوع ویروس و پیامدهای آن (مانند محدودیت ها و قرنطینه) به افزایش فشارهای روانی و عاطفی در خانواده ها منجر شده است، به ویژه در میان والدینی که با چالش های جدیدی مانند دورکاری، آموزش از راه دور کودکان و عدم دسترسی به حمایت های اجتماعی مواجه بودند.
بیـــــتن کـــــارت و همکاران (۲۰۲۰)	تجربه های مرتبط با جنگ و شرایط پس از آن	نتایج نشان می دهد که جوانانی که درگیر جنگ بوده اند، با چالش های روانی و اجتماعی متعددی مانند اضطراب، افسردگی، و مشکلات تنظیم هیجانی مواجه اند و این مشکلات می توانند به نسل های بعد نیز منتقل شوند
هاروتیونیـــــان و همکاران (۲۰۲۱)	تأثیر روانی-اجتماعی بحران های انسانی متوالی ناشی از جنگ و کووید-۱۹ بر اطلاع رسانی پاسخ به بلایا	کارکنان بهداشتی با خستگی و استرس شدید روبه رو شدند که منجر به کاهش تولید و افزایش ریسک مشکلات سلامت روان شد. شرایط این بحران ها با عدم پاسخ بشردوستانه بین المللی و احساس بی تفاوتی جامعه جهانی تشدید شد و همچنین بار عاطفی ناشی از مدیریت تروماهای ناشی از جنگ و بیماران کووید-۱۹ به این مشکلات افزود.
جعفرآبادی، ۱۳۹۶	تأثیر روانی جنگ بر نیروهای نظامی و خانواده های آنان	نشان می دهند که نظامیان پس از بازگشت از جنگ با مشکلاتی مثل استرس، اختلال اضطراب پس از سانحه (PTSD) و افسردگی دست و پنجه نرم می کنند که تأثیرات منفی بر روابط خانوادگی دارد.

بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر به بررسی تأثیرات بحران های جهانی بر بنیان خانواده پرداخته و چالش ها و فرصت های موجود را شناسایی کرده است. نتایج این تحقیق همسو با یافته های موجود در ادبیات روان شناسی و اجتماعی نشان می دهد که بحران های جهانی و محلی تأثیرات عمیقی بر روابط خانوادگی و سلامت روانی اعضای خانواده ها دارند (بریک و

¹. Wirkner et al

همکاران، ۲۰۲۴؛ بوحیجی و همکاران، ۲۰۲۴؛ فون سوخودولز و همکاران ۲۰۲۳؛ زنگ ۲۰۲۲؛ فرج اله، ۲۰۲۲؛ التملی و همکاران^۱، ۲۰۲۱؛ کللی و همکاران^۲، ۲۰۲۰).

در تبیین این یافته ها می توان گفت که دوران پساکرونا و بحران های ناشی از جنگ غزه، به ویژه با وقوع مشکلات اقتصادی و اجتماعی، منجر به افزایش استرس و تنش های روانی در بین اعضای خانواده ها شده است. به طور خاص، یافته ها نشان می دهند که افراد با عدم قطعیت و ترس از آینده مواجه هستند، که این امر می تواند به بروز اختلالات روانی مانند اضطراب و افسردگی منجر شود. این استرس ها همچنین می توانند به افزایش تنش در روابط خانوادگی منجر شوند (ابودایا و همکاران، ۲۰۲۳؛ گادرممن و همکاران^۳، ۲۰۲۱). همچنین بحران های اخیر منجر به تغییرات قابل توجهی در نقش ها و مسئولیت های خانوادگی شده است. برای مثال، مادران به عنوان سرپرستان خانواده، با بار بیشتری از مسئولیت ها مواجه اند. این افزایش بار می تواند به ایجاد نارضایتی و تعارضات درون خانواده منجر گردد. علاوه بر این، تغییرات در الگوهای ارتباطی، نظیر کاهش ارتباطات عاطفی و اجتماعی، می تواند به فرسایش روابط خانوادگی منجر شود و احساس انزوا را در بین اعضای خانواده تقویت کند (باقری و همکاران، ۱۴۰۱).

در کنار چالش های مذکور، یافته های این تحقیق نشان می دهد که برخی خانواده ها با بهره گیری از مهارت های تاب آوری خود توانسته اند در برابر این بحران ها ایستادگی کنند. تاب آوری به معنای توانایی خانواده ها در مواجهه با بحران ها و بازگشت به وضعیت قبلی یا حتی بهبود از آن است. مطالعات نشان می دهند که عوامل مختلفی از جمله حمایت اجتماعی، مهارت های حل مسئله و ارتباطات موثر می توانند به تقویت تاب آوری خانواده ها کمک کنند. این تاب آوری به خانواده ها امکان می دهد که با مشکلات کنار بیایند و از چالش ها به عنوان فرصت هایی برای رشد و توسعه استفاده کنند (بونانو و همکاران، ۲۰۲۴).

در تبیین دیگری می توان گفت که حمایت اجتماعی به عنوان یک منبع مهم در کاهش اثرات منفی استرس عمل می کند. بررسی ها نشان می دهند که وجود شبکه های حمایتی قوی، می تواند به کاهش علائم اضطراب و افسردگی در اعضای خانواده ها کمک کند. در این تحقیق، خانواده ها و دوستان به عنوان منابع حمایتی حیاتی شناسایی شدند که می توانند در این دوران سخت، پشتیبانی عاطفی و عملی را ارائه دهند. به علاوه، ارتقاء برنامه های اجتماعی که به تقویت این حمایت ها کمک می کنند، می تواند اثرات مثبت قابل توجهی بر کیفیت زندگی خانواده ها داشته باشد (جرک و همکاران^۴، ۲۰۲۴).

همچنین در تبیین دیگری می توان گفت از آنجا که تأثیرات فرهنگی و اجتماعی نقش مهمی در چگونگی واکنش خانواده ها به بحران ها ایفا می کنند، فرهنگ و ارزش های اجتماعی نیز می توانند تأثیر قابل توجهی بر رفتارها و نگرش های خانواده ها داشته باشند. به عنوان مثال، در جوامعی که ارزش های همبستگی و همکاری را ترویج می کنند، خانواده ها ممکن است بهتر بتوانند در برابر چالش ها مقاومت کنند. بررسی این ابعاد به ما کمک می کند تا درک عمیق تری از تأثیرات بحران ها بر بنیان خانواده ها پیدا کنیم و راهکارهای مؤثرتری برای بهبود وضعیت ارائه دهیم (زارعان و همکاران، ۱۴۰۰).

به طور کلی، یافته های این مطالعه نشان می دهد که بحران های جهانی و محلی، مانند شیوع ویروس کرونا و جنگ، تأثیرات دوگانه ای بر روابط خانوادگی دارند. از یک سو، می توانند باعث افزایش همبستگی، حمایت عاطفی و تقویت مهارت های ارتباطی در بین اعضای خانواده شوند و از سوی دیگر، ممکن است تنش ها و تعارضات جدیدی را به وجود آورند که نیازمند مدیریت و مداخله صحیح است. در این میان، خانواده هایی که از تاب آوری بالاتر و حمایت اجتماعی قوی تری برخوردارند، قادر خواهند بود این چالش ها را به فرصتی برای رشد و بهبود روابط خود تبدیل کنند. در نتیجه، لازم است سیاست گذاران و متخصصان سلامت روان با تدوین برنامه های حمایتی و آموزشی، به ارتقای مهارت های مقابله ای و افزایش تاب آوری در خانواده ها کمک کنند تا اثرات منفی این بحران ها کاهش یابد و

¹ .Eltanamy et al

² .Kalil et al

³ .Gadermann et al

⁴ .Jurek et al

فرصت های ناشی از آن ها برای رشد و تحول مثبت خانواده ها مورد بهره برداری قرار گیرد. این پژوهش، علی رغم ارائه یافته های ارزشمند درباره تأثیر بحران های جهانی بر تحکیم بنیان خانواده، با برخی محدودیت ها همراه بود. وابستگی به داده های موجود در مطالعات پیشین، ناهمگونی روش های پژوهشی، و تمرکز بر بازه های زمانی خاص از جمله چالش های این تحقیق محسوب می شوند. همچنین، تعمیق پذیری نتایج به فرهنگ ها و جوامع مختلف نیازمند بررسی های بیشتری است. بر این اساس، پیشنهاد می شود که پژوهش های آینده به بررسی طولی تغییرات روابط خانوادگی در بحران ها، انجام مطالعات کیفی برای درک عمیق تر تجربیات خانواده ها، و مطالعات بین فرهنگی برای شناسایی تفاوت های فرهنگی در سازوکارهای مقابله ای بپردازند. همچنین، ارزیابی تأثیر مداخلات روان شناختی مانند آموزش مهارت های تاب آوری و حمایت اجتماعی می تواند به ارائه راهکارهای مؤثرتر برای تقویت بنیان خانواده در شرایط بحرانی کمک کند.

منابع

- احمدی، خدابخش، و اخوی ثمرین، زهرا. (۱۴۰۱). شاخص ها و مؤلفه های سلامت خانواده ایرانی. *فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده*، ۱۷(۶۰)، ۴۷-۱۱.
- باقری، معصومه، حسینی، محمدرضا، و خوشکلام، نرگس. (۱۴۰۱). سناریوی چندجانبه چالش های زنان خانه دار در دوره شیوع کروناویروس (مطالعه زنان خانه دار بالای ۲۰ سال شهر بروجرد). *جامعه شناسی کاربردی*، ۳۳(۳)، ۱۲۴-۱۰۱.
- جعفر آبادی، ابوطالب. (۱۳۹۶). تبیین روانشناختی تأثیر روانی جنگ بر نیروهای نظامی و خانواده های آنان (مورد مطالعه پدیده روانی خستگی ناشی از جنگ). *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۳(۱)، ۸۳-۶۸.
- زارعان، قدرت الله، سلیمی بجستانی، فرحبخش، معتمدی، و عبدالله. (۱۴۰۰). الگوی تاب آوری خانواده مبتنی بر تجربیات زیسته. *فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده*، ۱۶(۵۵)، ۳۰-۷.
- مصلی نژاد، عباس. (۱۴۰۳). بحران های منطقه ای، جنگ غزه و آینده سیاسی جهان اسلام. *بحران پژوهی جهان اسلام*، ۱۱(۲)، ۳۰-۵۳.
- Abudayya, A., Bruaset, G. T. F., Nyhus, H. B., Aburukba, R., & Tofthagen, R. (2023). Consequences of war-related traumatic stress among Palestinian young people in the Gaza Strip: A scoping review. *Mental Health & Prevention*, 200305.
- Andrade, C., Gillen, M., Molina, J. A., & Wilmarth, M. J. (2022). The social and economic impact of Covid-19 on family functioning and well-being: Where do we go from here?. *Journal of Family and Economic Issues*, 43(2), 205-212.
- Bai, Y., Liu, X., Zhang, B., Fu, M., Huang, N., Hu, Q., & Guo, J. (2022). Associations of youth mental health, parental psychological distress, and family relationships during the COVID-19 outbreak in China. *BMC psychiatry*, 22(1), 275.
- Betancourt, T. S., Keegan, K., Farrar, J., & Brennan, R. T. (2020). The intergenerational impact of war on mental health and psychosocial wellbeing: lessons from the longitudinal study of war-affected youth in Sierra Leone. *Conflict and health*, 14, 1-8
- Bonanno, G. A., Chen, S., Bagrodia, R., & Galatzer-Levy, I. R. (2024). Resilience and disaster: flexible adaptation in the face of uncertain threat. *Annual review of psychology*, 75(1), 573-599.
- Brik, A. B., Williams, N. A., & Ladd, S. B. (2024). Stressor pileup, family and couple relational well-being, and parent stress during the COVID-19 pandemic. *Family Relations*, 73(1), 95-115.

- Buheji, M. (2024). Avoiding Resilience Fatigue-Navigating 'Collective Pain' and 'Collective Happiness' in Gaza (War of 2023/2024). **International Journal of Psychology and Behavioral Sciences**, 14(1), 22-33.
- Dubois-Comtois, K., Suffren, S., St-Laurent, D., Milot, T., & Lemelin, J. P. (2021). Child psychological functioning during the COVID-19 lockdown: An ecological, family-centered approach. **Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics**, 42(7), 532-539.
- Farajallah, I. (2022). The Psychosocial Impacts of War and Armed Conflict on Children. **Psychiatric Times**, 8.
- Eltanamy, H., Leijten, P., Jak, S., & Overbeek, G. (2021). Parenting in times of war: A meta-analysis and qualitative synthesis of war exposure, parenting, and child adjustment. **Trauma, Violence, & Abuse**, 22(1), 147-160.
- Gadermann, A. C., Thomson, K. C., Richardson, C. G., Gagné, M., McAuliffe, C., Hirani, S., & Jenkins, E. (2021). Examining the impacts of the COVID-19 pandemic on family mental health in Canada: findings from a national cross-sectional study. **BMJ open**, 11(1), e042871.
- Harutyunyan, H., Mukhaelyan, A., Hertelendy, A. J., Voskanyan, A., Benham, T., Issa, F., ... & Ciotto, G. R. (2021). The psychosocial impact of compounding humanitarian crises caused by war and CoViD-19 informing future disaster response. **Prehospital and disaster medicine**, 36(5), 501-502.
- Jurek, K., Niewiadomska, I., & Chwaszcz, J. (2024). The effect of received social support on preferred coping strategies and perceived quality of life in adolescents during the covid-19 pandemic. **Scientific Reports**, 14(1), 21686.
- Kalil, A., Mayer, S., & Shah, R. (2020). Impact of the COVID-19 crisis on family dynamics in economically vulnerable households. **University of Chicago, Becker Friedman Institute for Economics Working Paper**, (2020-143)
- Lee, J. Y., Lee, S. J., Oh, S., Xu, A., Radney, A., & Rodriguez, C. M. (2024). Family Stress Processes Underlying COVID-19-Related Economic Insecurity for Mothers and Fathers and Children's Internalizing Behaviour Problems. **Child & Family Social Work**.
- Markosian, C., Layne, C. M., Petrosyan, V., Shekherdimian, S., Kennedy, C. A., & Khachadourian, V. (2022). War in the COVID-19 era: Mental health concerns in Armenia and Nagorno-Karabakh. **International Journal of Social Psychiatry**, 68(3), 481-483.
- Nandonik, A. J., Das Pooja, S., Ahmed, T., Parvez, A., & Kabir, Z. N. (2023). Experiences of aftermath of COVID-19 in relation to social, financial and health related aspects among previously hospitalized patients: a qualitative exploration. **Frontiers in Public Health**, 11, 1196810.
- Prime, H., Wade, M. and Browne, D.T., 2020. Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. **American psychologist**, 75(5), p.631.
- Phusavat, K., & Buheji, M. (2024). Mapping Informal Learning for Displaced Learners during the War on Gaza 2023-Application of Situated Cognition. **International Journal of Learning and Development**, 14(1).
- Qeshta, H., Hawajri, A. M. A., & Thabet, A. M. (2019). The relationship between war trauma, PTSD, anxiety and depression among adolescents in the Gaza Strip. **Health Science Journal**, 13(1), 621.

- Silva, M., Resurrección, D. M., Antunes, A., Frasilho, D., & Cardoso, G. (2020). Impact of economic crises on mental health care: a systematic review. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 29, e7.
- Tavares, L., Vagos, P., & Xavier, A. (2024). A different side of the COVID-19 pandemic: Narratives told by older adults. *Psychologica*, 67, e067001-e067001.
- Von Suchodoletz, A., Bélanger, J., Bryan, C., Ali, R., & Al Nuaimi, S. R. (2023). COVID-19's shadow on families: A structural equation model of parental stress, family relationships, and child wellbeing. *Plos one*, 18(10), e0292292
- Wilke, A., van Rhijn, T., Squires, K., & Barton, K. (2024). Digital Bonds: Exploring the Impact of Computer-Mediated Communication on Parent–Educator Relationships in Early Childhood Education and Care. *Education Sciences*, 14(2), 123.
- Wirkner, J., Christiansen, H., Knaevelsrud, C., Lüken, U., Wurm, S., Schneider, S., & Brakemeier, E. L. (2022). Mental health in times of the COVID-19 pandemic. *European Psychologist*.
- Zhang, H. (2022). The influence of the ongoing COVID-19 pandemic on family violence in China. *Journal of family violence*, 37(5), 733-743.